

**SVOBODA IN DIALOG MED ODPISANIMI
FREEDOM AND DIALOG BETWEEN »ODPISANI«**

Barbara Balan in Kristina Debenjak

Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice;
KUD France Prešeren

barbara_balan@yahooo.com
kristina.debenjak@gmail.com

1.) Povzetek

Prispevek opisuje način delovanja gledališke skupine OdPISANI, tako njene notranjo strukturo in načine dela ter kako se le-te navezujejo na vzpostavljanje dialoga znotraj skupine ter s širšo skupnostjo preko predstave. Pomembni elementi delovanja skupine so princip opolnomočenja, socialno-kulturnega zatočišča, povezava med procesom in končnim produktom, enakovrednost odnosov, (kritičen) dialog. Preko vsega tega spoznavamo in sprejemamo raznolikosti, ki se nam kažejo preko gledališča - kot kritičnega zrcala našega vsakdanjega življenja in družbe.

Ključne besede: gledališka skupina, enakovrednost, dialog, opolnomočenje, socialno-kulturno zatočišče, heterogenost.

2.) Abstract

This paper describes the theater groups OdPISANI and its way of functioning, both its internal structure and working methods, and how they relate to the establishment of dialogue within the group and with the wider community through performances. Important elements of the group and its functioning are principles of empowerment, social-cultural refugee, the connection between the process and the final product, equivalence relations, (critical) dialogue. Through all this we recognize and accept diversities, which are expressed through the theater - as a mirror of our everyday life and social events.

Key words: theater group, equivalence, dialogue, empowerment, socio-cultural refugee, heterogeneity

O gledališki skupini OdPISANI

Gledališka skupina **OdPISANI** je neodvisna skupina, ki deluje od leta 2008 v sklopu programa društva Kraljev ulice Univerza pod zvezdami in KUD France Prešeren. Skupina je posebna tako po značilnostih članov skupine, kot tudi po vsebini (temah) predstav in kombiniranju različnih gledaliških tehnik. Je bolj ali manj **trdna in povezana skupnost ljudi z različnim družbenim ozadjem**. Večina članov skupine je stalnih, slaba tretjina pa se menja, saj skupina vseskozi ostaja odprta za nove posameznike. Dobivamo se vsak teden za 3 ure, prisotnih je od 5 do 12 ljudi. Vaje predstavljajo prostor srečevanja in globlje izmenjave svetov različnih posameznikov; (bivših) brezdomnih; drugače obrobni ali ranljivejših posameznikov; umetnikov/-ic; glasbenikov/-ic; študentov/-tk in prostovoljcev/-k.

Gledališke metode dela in tehnike na katerih temeljijo naše vaje so Boalovo gledališče zatiranih, tehnike fizičnega gledališča, improvizacijskega gledališča in druge. V naše vaje dodajamo tehnike in vaje iz vseh vetrov, v smislu da vsak doprinese novosti in poglede iz drugih sorodnih področij s katerimi se ukvarja ali prenese znanja iz različnih delavnic in izobraževanj, ki se jih je udeležil. Tako tudi pogosto vključujemo v naše tematsko raziskovanje in predstave druge umetniške in izrazne medije (video, glasba, cirkuške veščine, ples, poezija, dokumentarni film, antropološko raziskovanje zgodb mimoidočih itd.).

Način dela

Skupina deluje po **socialno pedagoških metodah dela** in principu opolnomočanja posameznikov v skupini ter skupine kot takšne. Pomembna je prava dinamika in ravnotežje med podporo (skupina) in izzivom (produkcija predstave, uravnoteženje trenj med posamezniki). Skupina temelji na pristnih in zaupnih odnosih, občutku pripadnosti ter povezanosti. To omogoča, da skupina deluje po principu ustvarjalno-procesnih socialno pedagoških prostorov ali **»socialno-kulturnih zatočišč oziroma svobodnih prostorov«**, kot jih imenuje nizozemski teoretik Jan van Rosmalen (Rosmalen, 2009). Umetniške in kreativne dejavnosti odpirajo poseben »prostor varnega izražanja«, saj posledice dejanj, vedenja in doživljanja nimajo vpliva na posledice v vsakodnevnem življenju. Preko igre in umetnosti je lahko realizirana dejansko drugačna provokacija in struktura (red) kot v vsakodnevnem življenju. Zato nastopi posebna svoboda, v kateri lahko sprostimo napetosti in enostranskosti vsakdana, kot tudi spoznavamo, preizkušamo, raziskujemo in spreminjamo naše načine zaznavanja, čustvovanja, razmišljanja ali delovanja (prav tam).

Znotraj gledališke skupine sta pomembna **proces** – kontinuiteta srečevanja, spoznavanja in povezovanja - in **končni produkt** – predstava. Proces je primaren - naši odnosi in komunikacija so pogoj, ki končno predstavo šele omogočajo. Pri temah predstav predvsem izhajamo iz sebe, naših življenjskih izkušenj, naše zaznave sveta in odnosov. Preko različnih gledaliških vaj, tehnik in široke palete ustvarjalnih medijev se izkustveno poglobljamo v teme, ki se odpirajo. Sodelujoči sproti odkrivamo in sprožamo medsebojne reakcije ter iščemo pristne odgovore

nanje. Nato iz "nabranega materiala" skolažiramo in ustvarimo scenarij za predstavo. Pri tem sta pomembna delež in mnenje vsakogar, saj kot skupina delujemo na ravni **enakovrednih odnosov in demokratični razporeditvi vlog**.

Ker pa vsak izstopa s svojimi karakteristikami, potrebami po sprejemanju in odobravanju, je ključno nenehno usklajevanje in uravnoteženje nihanj med udeleženci. Zato je zaključna **evaluacija** zmeraj pomemben del naših srečanj.

Enakovrednost odnosov in dialog

Kot sva že izpostavili, skupina temelji na enakovrednih odnosih kar praktično pomeni, da smo vsi režiserji, kostumografi, pobudniki, komentatorji, igralci,..¹ Vse kar nastane, nastane na vajah, s tem ko vsak doda svoj delček in s tem je naš produkt, produkt vseh. Predvsem pa prevladuje prepričanje, da si vsak najde v skupini mesto, ki bi ga rad našel, da prevzame del odgovornosti, ki bi ga rad prevzel. Bistvena je posameznikova avtonomnost pri tem in nenehna možnost preoblikovanja vlog ter podpore skupine pri tem. Skupaj spoznavamo, kdaj je potrebno biti aktiven, kdaj pasiven, raziskujemo želje in načine uveljavljanja lastnih idej, presojamo tudi, kdaj je potrebno prepuščanje odločitve drugim ali aktivno podpreti njihove ideje.

Ta pomemben vidik skupine je inspiriran s Freirovim pojmovanjem dialoga in enakovrednosti preko le-tega. Kot pravi Freire (1971) je **dialog** srečanje med ljudmi, ki je mediiirano (posredovano) s svetom, z namenom, da bi **poimenovali svet**. Dialog je tako dejanje ustvarjanja. To je bistvena osnova za skupino in njene odnose ter strukturo, kot tudi za ustvarjanje predstave, ki enako nastaja dialoško. Kar nastaja, nastaja v tem prostoru vmes in je tako del vseh. Kot pravi Razpotnik (2006, s.33), »Dialog pomeni odpiranje medprostora med dvema udeležanima stranema«.

Dialog ima pomembno vlogo tudi v naših predstavah – katerih namen je da preko predstave (dialoga) v širši javnosti (družbi) spodbuditi bolj odprto in kritično mišljenje. Pri publiku želimo spodbuditi nenehno odpiranju novih vprašanj v zvezi z nami, svetom in družbo. Ključno se nam zdi raziskovanje »samoumevnih« konkretnih kontekstov, predvsem tistih skritih, ki pa nas (posameznike in družbo) ravno zaradi tega še bolj okleščajo. S prepoznavanju le-teh lahko prestopimo v vlogo aktivnih (družbenih) akterjev in ozaveščamo, da smo preoblikovalci tega sveta. Umetnost in gledališče je za nas posrednik dialoga, ki da glas tudi obrobju in temam, pred katerimi si mnogokrat kot skupnost in družba zatiskamo oči.

Gledališče kot orodje za raziskovanje raznolikosti

V kolikor smo v skupini različni posamezniki, tako vsak pridobi zase iz skupine različne stvari,

---

¹ Edina vloga, ki je v skupini določena, je vloga organizatorja (kar pomeni, da skupina potrebuje osebo, ki je bolj zadolžena za sporočanje informacij, za tehnične zadeve v povezavi s prostorom in druge organizacijske vidike), čeprav se določeni organizacijski vidiki delijo tudi na ostale člane.

glede na to kaj vsak potrebuje na tej točki v svojem življenju in glede na to kaj v skladu s tem v skupini najde. Tako kot skupino združuje sprejemanje raznolikosti in podpora posameznika v heterogenosti možnosti in načinov uravnavanja življenja, je to tudi načelo, ki ga sporočamo preko naših predstav. To lahko dobro ponazorni odlomek recenzije Radia Študent na našo predstavo *Tisto nekaj na nebu*: »Glavna kvaliteta, ki jo vidimo v predstavi in pravzaprav v celotnem projektu *Kralji ulice*, je ravno v tem, da pusti vprašanja odprta in se ne poslužuje retorike spreobrnitve k absolutno dobremu v stilu "od brezna ceste do srečnega družinskega življenja" ali "od uživalca heroína do uspešnega podjetnika". Glavno zlo namreč ni ena izmed alternativ, temveč sam diktat življenjskega stila, ki postavlja zid med obema poloma, po drugi strani pa so ravno odprta vprašanja tista, ki nas silijo, da včasih pogledamo tudi na drugo stran« (Kaluža, 2010)

Gledališče nam je tako orodje preko katerega spoznavamo heterogenost možnosti, načinov bivanja, reagiranja in razmišljanja. Pri tem raziskovanju in ustvarjanju je naše izhodiščna pozicija, da 'ne vemo', vendar odkrivamo to, kar skupaj nastaja in se kaže.

Literatura

Freire, P. (1971). *The Pedagogy Of The Oppressed*. New York: Herder and Herder.

Kaluža, J. (2010). *Tisto zaradi česar smo takšni kot smo*. Pridobljeno 11.10.2012 s <http://old.radiostudent.si/article.php?sid=23672>

Razpotnik, Š. (2006). Izziv socialni pedagogiki: biti glasnica družbenega obrobja. V M. Sande, B. Dekleva, A. Kobolt, Š. Razpotnik, D. Zorc – Maver (ur.), *Socialna pedagogika: izbrani koncepti stroke*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 23-36.

Rosmalen, J.v. (2009). *Play, games and art at work* (prevod: Het woord aan de verbeelding). Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).

Kratka predstavitev avtoric

Barbara Balan, socialna pedagoginja, pustolovka, popotnica, predvsem pa ljubiteljica narave in umetnosti ter raziskovalka življenja. Zanimajo jo življenjske zgodbe različnih ljudi in skupin, blizu in daleč, mladih in starih, družbeno sprejetih kot obrobnih. Gledališče se ji zdi posebej zanimivo, saj življenje prepozna kot neprestano igro. Je oder, ki piše svojo zgodbo. Raziskovati igro in oder, pomeni zanjo raziskovati življenje, raziskovati sebe, raziskovati druge.

Kristina Debenjak končuje študij socialne pedagogike. Skupini Odpisani se je pridružila leta 2008. Preko delavnic, izobraževanj in lastnih projektov se ukvarja z gledališčem zatiranih, uličnim gledališčem ter cirkuško pedagogiko.